

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2023.6>**О. М. Боярчук**

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
старший викладач кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

**ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄВРОПИ**

Постановка проблеми. Останніми десятиліттями мережа інтернет стає важливою частиною повсякденного життя, де обмін інформацією та творчість мають безмежний потенціал. Сучасна світова реальність визначається цифровим обміном інформацією, де поширення доступу до інтернету і відсутність жорстких правил регулювання обміну даними та творів створюють нові виклики для захисту авторських прав.

Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій та впровадженню цифрових інновацій, авторське право в Україні переживає фундаментальні зміни та адаптацію до сучасних викликів. Однією зі сфер, що відчуває значний вплив цифрового революційного процесу є дотримання авторських прав на просторах інтернету. Тому, проблема дотримання авторського права в мережі інтернет є актуальною для багатьох країн, у тому числі для України та країн Європи.

У зв'язку з цим, питання, пов'язані із захистом загалом інтелектуальної власності та зокрема авторських прав в інтернеті, набувають все більшої стратегічної важливості. Регулювання цих питань безпосередньо сприятиме підвищенню рівня легального контенту та належного захисту прав власників. Тому, на всіх рівнях – національному, європейському та міжнародному важливо розробити нові підходи для забезпечення оптимального балансу між правом на свободу висловлення думок і належним захистом авторських прав на просторах інтернету, а також справедливою винагородою за створення та використання інтелектуальної власності для її власників. Також, досвід інших країн може допомогти виявити недоліки у власному законодавстві та запропонувати шляхи його удосконалення.

Стан дослідження. Проблема дотримання авторських прав в мережі інтернет залишається малодослідженою. Недостатньо наукових досліджень та аналізів, які систематично порівнюють механізми захисту авторських прав в інтернеті

між Україною та країнами Європи. Деякі окремі питання захисту авторських прав у цифровому середовищі у своїх наукових працях розглядали А. М. Рассохіна, О. О. Одінцева, Г. М. Черняк.

Метою дослідження є аналіз правового забезпечення та механізмів регулювання авторських прав в мережі інтернет з урахуванням порівняльного підходу між Україною та країнами Європи.

Дослідження спрямоване на висвітлення основних аспектів, які впливають на дотримання авторських прав у мережі інтернет в національному законодавстві та законодавстві європейських країн, а також на виявлення можливих шляхів удосконалення правового регулювання для забезпечення більш ефективного захисту авторських прав у цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Українське законодавство, яке стосується захисту авторських прав, переважно ґрунтується на положеннях Цивільного кодексу та Закону «Про авторське право й суміжні права». Проте до недавнього часу ці закони, не в повній мірі, відповідали новим викликам, які виникли у зв'язку з розвитком цифрової епохи й захистом авторських прав в цьому контексті. Важливість цієї сфери для Європейського Союзу відображена у статтях 161–192 Угоди про асоціацію України з ЄС, що свідчить про необхідність приведення українського законодавства у відповідність із законами ЄС [1, с. 7].

Стаття 8 Закону «Про авторське право й суміжні права» перераховує широкий спектр об'єктів, які підлягають захисту авторським правом і можуть бути незаконно розповсюджені через мережу Інтернет. Цей перелік включає такі об'єкти як літературні твори різних жанрів (включаючи книги, статті), виступи та усні презентації, комп'ютерні програми, бази даних, музичні твори, аудіовізуальні матеріали, фотографії, мапи, креслення, архітектурні та інші твори, а також тексти перекладів для озвучення чи субтитрування іноземних аудіовізуальних творів українською та іншими мовами [2].

У цьому контексті варто підтримати думку О. О. Одінцової та Г. М. Черняка стосовно того, що практично всі твори, перераховані в статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», можуть бути представлені у мережі. Згідно з їхнім твердженням, будь-який твір, який може бути перетворений у цифровий формат, має потенціал для розміщення в інтернеті [3, с. 92].

Значення захисту авторських прав у віртуальному просторі стає особливо важливим, оскільки різні країни Європи встановлюють свої унікальні підходи до регулювання цього питання. Аналіз законодавства деяких країн Європи надає можливість порівняти різні підходи до захисту авторських прав, та особливо цікавим видається вивчення підходів Німеччини. У цій країні значні зусилля спрямовуються на створення та підтримку міцної системи інтелектуальної власності, що супроводжується комплексним правовим та нормативним режимом.

Захист авторських прав у Німеччині регулюється такими законами, як: Закон про авторське право та суміжні права (Urheberrechtsgesetz, UrhG) від 9 вересня 1965 року; Закон про управління авторським правом і суміжними правами колективними товариствами. У свою чергу, посилаючись на ці закони, порушення закону про авторське право вважається як цивільним, так і кримінальним злочином, оскільки таке провадження може бути розпочато відповідно до Цивільно-процесуального кодексу (Zivilprozessordnung) (для цивільних позовів) і відповідно до Кримінально-процесуального кодексу (Strafprozeßordnung) [4].

У контексті охорони авторських прав в Німеччині варто зосередити увагу на проблемі захисту прав творців на просторах інтернету. Безпосередньо питання законності публікацій уривків з газетних статей, зображень чи твітів в інтернеті активно обговорюється через директиву ЄС про авторське право. Хоча ця директива так і не набрала чинності, багато обмежень, які вона містить, вже застосовуються в практиці, що є причиною занепокоєння для звичайних користувачів інтернету [5]. Наприклад, німецькі газети рідко надають вбудовані посилання у своїх онлайн-статтях на будь-що, крім власних статей.

На нашу думку, цей підхід може суперечити звичним нам практикам через відсутність прямих посилань на джерела, які обговорюються в статті, що обмежує здатність читача отримати необхідну інформацію і перевірити достовірність наведеної інформації. Такий підхід відрізняється від американських та британських видань, які, як правило, наводять багато посилань на використані джерела в статтях. Основною причиною застосування таких обмежень є закон Німеччини про авторське право та суміжні права [6].

У цьому випадку постає важливе питання: чи є законним цитувати газетну статтю або літературну роботу у своєму блозі або сторінці на просторах інтернету? Якщо ж воно не захищене авторським правом, то законно публікувати все, що можна побажати. Як зазначає медіа-юрист Томас Швенке у своєму інтерв'ю, дуже старі літературні твори чи новинні статті зазвичай є у відкритому доступі, тож люди можуть ними вільно користуватися, але завжди повинні використовувати оригінальне посилання, а не просто функцію копіювання [7].

Що ж стосується фотографій та зображень, то зображення практично завжди захищені авторським правом, тому використання чужого зображення у блозі або на сторінці в соціальних мережах може призвести до настання відповідальності, навіть якщо буде вказано джерело зображення. У Німеччині художні фотографії або ескізи охороняються протягом 70 років після смерті автора, а навіть прості знімки без особливих претензій на художню цінність охороняються протягом 50 років. Але це ще не все – якщо на фотографії присутній інший витвір мистецтва, навіть якщо сама фотографія не захищена, твір мистецтва, зображений на ній, все одно може бути під захистом [7].

На нашу думку, з одного боку, такі заходи є правильними, оскільки належним чином захищають права авторів зображень, наукових статей тощо, а саме закон про авторське право надає власнику авторських прав виключне право на використання його роботи, що включає право відтворювати, розповсюджувати та публічно виконувати чи демонструвати свою роботу. Однак з іншого боку, положення німецького закону про авторське право дійсно обмежують права користувачів соціальних мереж, оскільки особа може ненароком зробити посилання на певну статтю, яка захищена авторським правом, не знаючи про це.

У цьому контексті варто також зазначити про нововведення до Чеського закону про авторське право. Зокрема, при пошуку статей в електронних періодичних виданнях через пошукову систему Google в чеському сегменті інтернету ймовірність знайти уривки текстів статей значно зменшилася.

Відтепер переважно можна знайти лише заголовки та обмежену інформацію про автора статті. Це пов'язано з нещодавніми змінами до чеського Закону про авторське право (Закон № 121/2000 Sb.), який набув чинності 5 січня 2023 року, і який впроваджує дві європейські директиви (Директива ЄС 2019/789 щодо прав авторів та Директива ЄС 2019/790 про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку). Згідно з цими змінами, постачальники цифрових послуг, такі як Google та Facebook, тепер не мають дозволу вико-

ристовувати захищений авторським правом вміст, що належить творцям електронних публікацій, для відображення попереднього перегляду статей, при цьому одержуючи прибуток від реклами. Тепер такі постачальники послуг зобов'язані домовлятися про умови попереднього перегляду захищеного контенту з власниками авторських прав або відповідними колективними адміністраторами на основі принципів рівного та недискримінаційного підходу [8].

Можемо стверджувати, що країни Європейського Союзу, зокрема Німеччина та Чехія, вкладають значні зусилля у захист авторських прав шляхом запровадження жорстких механізмів захисту прав творців.

Наступним аспектом є аналіз законодавства Іспанії щодо авторських прав. Характерною особливістю іспанського законодавства є впровадження спрощеного адміністративного процесу для оскарження та вирішення спорів щодо онлайн-порушень замість застосування судового примусового виконання [9].

Ця процедура регулюється статтею 195 Закону Іспанії про авторське право та Королівським указом 1889/2011; справи подаються до Комісії з авторських прав Міністерства культури Іспанії («Комісія з авторських прав») шляхом адміністративної заяви; і його метою є відновлення законності (наприклад, шляхом вилучення захищеного вмісту або блокування доступу до вебсайту, де пропонується правопорушний вміст) [10].

Процедура може бути спрямована проти тих постачальників послуг інформаційного суспільства, які несуть відповідальність за порушення авторських прав, прямо чи опосередковано, шляхом активного сприяння або сприяння такому порушенню. У зв'язку з цим надання впорядкованих та секретних списків посилань на захищений вміст може спричинити порушення. Однак вона застосовується лише в особливо серйозних випадках. Рішення щодо її застосування залежить від рівня аудиторії в Іспанії, типу бізнес-моделі постачальника інформаційних послуг та кількості захищених робіт, до яких можна отримати доступ через їх платформу. У випадках, коли Комісія вирішує не відкривати розслідування, єдиним способом вирішення питання буде захист авторських прав в іспанських судах [9].

Так, основними перевагами іспанської адміністративної процедури захисту авторських прав в інтернеті є швидкість та ефективність, оскільки максимальний строк повідомлення про адміністративне рішення складає три місяці. На відміну від звичайної повільної та складної іспанської адміністративної процедури, цей метод виконується в електронному форматі. Ця процедура дозволяє власникам авторських прав оперативно вимагати блокування піратських веб-

сайтів, уникнувши затяжних та витратних судових процесів. Необхідно пам'ятати, що Комісія з авторських прав може виносити рішення про блокування вебсайтів на етапі примусового виконання, навіть без попереднього судового дозволу, що є нововведенням у юридичній практиці Іспанії. Після цього рішення Комісії адміністративний етап завершується, але це рішення може бути оскаржене в суді [9].

Іншим дієвим механізмом в контексті захисту авторських прав у мережі інтернет є італійська процедура AGCOM (Управління зв'язку Італії). Ця процедура передбачена Регламентом від 2014 року про захист авторських прав і є першим адміністративним механізмом, який протидіє піратству в інтернеті та радіотелебаченні (тобто мовлення, прямі трансляції, вебтрансляції та на вимогу) в Італії. Його мета полягає в уникненні поширення цифрових творів, які порушують виключні права авторів, та захисті всіх учасників, що керують вебсайтами, а також постачальників послуг [11].

У цьому регламенті також зазначається, що важливі правові та нормативні зміни в італійській системі, пов'язані з авторським правом в інтернеті, стали необхідними й очікуваними. Ці зміни спрямовані на посилення захисту та збалансування протилежних, але взаємозалежних інтересів, які визначають напрямок країни в контексті інформаційного суспільства. Метою є створення сприятливого економічного зростання, інновацій, творчості та загального суспільного розвитку за допомогою посиленого захисту авторських прав в інтернеті [12, с. 145].

Регулятивна модель AGCOM виходить вперед завдяки можливості швидкої адміністративної процедури, що одночасно гарантує захист основних прав завдяки відповідним процедурним гарантіям [11]. Процедура в AGCOM має максимальну тривалість 35 днів з дати подання заяви. Орган вивчає як формальні, так і суттєві вимоги, з метою ухвалення рішення щодо надання чи відмови у проведенні процедури. Якщо «обвинувачений» суб'єкт відмовляється видаляти контент, що є предметом суперечки, він має п'ять днів на представлення власних аргументів, спростовуючи законність використання сумнівних матеріалів. У Регламенті передбачені різні види санкцій, включаючи видалення неправомірного контенту та, в найбільш серйозних випадках масового порушення, блокування всього вебсайту. Крім того, якщо обвинувачені відмовляються співпрацювати з органом, AGCOM має право накладати значні фінансові штрафи та може звертатися до судових органів [11].

Також, 8 серпня 2023 року набрав чинності Закон 93/2023 про посилену боротьбу з піратством в Італії. Закон містить положення, спря-

мовані на боротьбу з піратством та запобігання незаконному поширенню контенту, що захищений авторським правом, через мережі електронного зв'язку. Для досягнення цієї мети закон впроваджує суворі заходи та надає Управлінню зв'язку Італії («AGCOM») нові інструменти для протидії аудіовізуальному піратству. Зокрема, AGCOM отримує повноваження вживати невідкладних заходів для швидкого блокування доменних імен та IP-адрес, що незаконно поширюють контент, такий як прямі трансляції кінофільмів, спортивних подій та подій загального інтересу. Закон складається з семи статей, спрямованих на посилення захисту авторських прав на онлайн-платформах [13].

В Україні є дещо схожа процедура, що регулюється статтею 52-1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2]. У цій статті описується процедура припинення порушень авторських прав та суміжних прав через Інтернет, яка встановлена Законом № 1977-VIII від 23.03.2017 року. Ця процедура складається з наступних етапів:

1. Звернення до власника вебсайту чи вебсторінки, де була виявлена інформація, що може порушувати авторські права, з проханням припинити порушення.

2. Надсилання копії звернення постачальнику послуг хостингу, який надає послуги для цього вебсайту.

3. Розгляд заяви власником вебсторінки чи вебсайту.

4. Видалення матеріалів, які можливо порушують авторські права, відповідальним власником вебсайту або відмова від такого видалення.

5. У випадку відмови власника вебсторінки видалити інформацію, заявник може звернутися до постачальника послуг хостингу з вимогою щодо видалення цієї інформації.

6. Постачальник послуг хостингу може видалити інформацію, яка може порушувати авторські права.

7. Якщо заявник не надасть підтвердження відкриття судового провадження стосовно порушення прав протягом десяти робочих днів, постачальник послуг хостингу може відновити видалену інформацію, яка порушує авторські права [1, с. 17–18].

Однак, в Україні немає спрощеної процедури вирішення таких спорів, як в іспанській та італійській моделях. Як свідчить практика, завжди у подібних випадках відкривається судове провадження. Можемо стверджувати, що у порівнянні з іспанським та італійським законодавством, українські правові норми та механізми захисту прав інтелектуальної власності в онлайн-середовищі є менш розвиненими та ефективними.

Висновки. Порівняльний аналіз правового забезпечення та механізмів регулювання автор-

ських прав в інтернеті між Україною та країнами Європи (Німеччиною, Чехією, Іспанією та Італією) виявив ряд важливих спільних та відмінних рис. Зокрема, було виявлено розмаїття підходів до захисту авторських прав, яке відображається у різних принципах регулювання та методах їх реалізації в цифровій сфері. Можемо стверджувати, що країни Європи мають більш розвинену та деталізовану систему законодавчого забезпечення в сфері авторських прав порівняно з Україною. Зокрема, Німеччина та Чехія мають прогресивніші механізми захисту прав творців та визначення відповідальності за порушення авторських прав у інтернеті, що сприяє більш ефективному контролю над дотриманням авторських прав.

На нашу думку, для вдосконалення механізму захисту авторських прав в Україні можна взяти до уваги досвід Іспанії та Італії. Важливо розглянути можливість створення адміністративних органів, подібних до AGCOM, які матимуть повноваження вживати швидких заходів для блокування порушень прав на контент у мережі інтернет. Також варто вдосконалити законодавство, надати додаткові повноваження інституціям для більш ефективної протидії порушенням авторських прав в мережі інтернет. Також, вважаємо, що закріплення подібної процедури в Україні може бути корисним в аспекті швидкого та ефективного вирішення таких спорів без звернення до суду.

Результати дослідження свідчать про потребу у подальших дослідженнях та розробці стратегій для впровадження кращих практик країн Європи з метою покращення правового захисту авторських прав у мережі інтернет в Україні.

Література

1. Рассохіна А. М. Захист авторських прав, порушених в мережі інтернет. 2018. С. 29. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9760/internetlaw.pdfsequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 28.11.2023).
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
3. Одінцева О.О., Черняк Г. М. Об'єкти авторського права в сфері функціонування мережі інтернет. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право.* 2013. № 2. С. 91-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2013_2_16 (дата звернення: 28.11.2023).
4. Lyngelle Morris. *Guide to intellectual property law in Germany.* LawSikho. 2021. URL: <https://blog.ipleaders.in/guide-intellectual-property-law-germany/#Introduction> (date of access: 28.11.2023).
5. European Parliament approves new copyright rules for the internet. *European Parliament.* 2019. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20190321IPR32110/european-parliament-approves-new-copyright-rules-for-the-internet> (date of access: 28.11.2023).

6. Lyngeolle Morris. *Guide to intellectual property law in Germany* / Lyngeolle Morris. LawSikho. 2021. URL: <https://blog.ipleaders.in/guide-intellectual-property-law-germany/#Introduction> (date of access: 28.11.2023).

7. Thomas Schwenke. Foto, Screenshot, Zitat, DSGVO: Was ist erlaubt? Wo drohen Strafen? 2021. URL: <https://www.kerstin-hoffmann.de/pr-doktor/zitieren-verlinken-bildrechte-urheberrecht-strafen/> (date of access: 28.11.2023).

8. Czech Republic: Digitalization and its reflection on IP and... *Legal advisory, tax consulting, audit services and management and IT consulting*. Rydl & Partner. URL: <https://www.roedl.com/insights/intellectual-property/2023-1/czech-republic-digitalization-ip-digital-law> (date of access: 29.11.2023).

9. Safeguarding copyright online in Spain – using administrative proceedings. *Mediawrites.law*. URL: <https://mediawrites.law/safeguarding-copyright-online-in-spain-using-administrative-proceedings/> (date of access: 29.11.2023).

10. Texto refundido de la ley de propiedad intelectual. URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-8930-consolidado.pdf> (date of access: 29.11.2023).

11. Protecting copyright in Italy: AGCOM procedure proving successful. *Osborne Clarke – International Legal Practice*. URL: <https://www.osborneclarke.com/insights/protecting-copyright-in-italy-agcom-procedure-proving-successful> (date of access: 29.11.2023).

12. Riccardo Tremolada. Enforcement of Online Copyright In Italy: The New Regulation Adopted by the Italian Communications Authority. 2014. No. 2. URL: https://www.academia.edu/10504369/Enforcement_of_Online_Copyright_In_Italy_The_New_Regulation_Adopted_by_the_Italian_Communications_Authority (date of access: 29.11.2023).

13. Copyright protection: Italy approves a new anti-piracy law. *Portolano Cavallo Studio Legale*. URL: <https://portolano.it/en/newsletter/portolano-cavallo-inform-digital-ip/copyright-protection-italy-approves-new-anti-piracy-law> (date of access: 29.11.2023).

Анотація

Боярчук О. М. Дотримання авторського права у мережі Інтернет: порівняльний аспект регулювання в Україні та у країнах Європи. – Стаття.

У статті проведено порівняльний аналіз правового забезпечення та механізмів регулювання авторських прав в мережі інтернет між Україною та країнами Європи. Було виявлено розмаїття підходів до захисту авторських прав, яке відображається у різних принципах регулювання та методах їх реалізації в цифровій сфері. З'ясовано, що країни Європи мають більш розвинену та деталізовану систему законодавчого забезпечення у сфері авторських прав порівняно з Україною. Зокрема, Німеччина та Чехія мають прогресивніші механізми захисту прав творців та визначення відповідальності за порушення авторських прав у інтернеті, що сприяє більш ефективному контролю над дотриманням авторських прав.

Проведено аналіз законодавства Іспанії та Італії щодо механізмів захисту авторських прав в мережі інтернет. Встановлено, що характерною особливістю іспанського законодавства є впровадження спрощеного адміністративного процесу для оскарження та вирішення спорів щодо онлайн-порушень замість застосування судового примусового виконання. У свою чергу, іншим дієвим механізмом в контексті захисту авторських прав у мережі інтернет є італій-

ська процедура AGCOM (Управління зв'язку Італії). Ця процедура передбачає ефективну протидію піратству в інтернеті та радіотелебаченні в Італії. Його мета полягає в уникненні поширення цифрових творів, які порушують виключні права авторів, та захисті всіх учасників, що керують вебсайтами, а також постачальників послуг.

Встановлено, що для вдосконалення механізму захисту авторських прав в Україні можна взяти до уваги досвід Іспанії та Італії. Важливо розглянути можливість створення адміністративних органів, подібних до AGCOM, які матимуть повноваження вживати швидких заходів для блокування порушень прав на контент у мережі інтернет. Також варто вдосконалити законодавство, надати додаткові повноваження інституціям для більш ефективної протидії порушенням авторських прав в мережі інтернет. Також, з'ясовано, що закріплення подібної процедури в Україні може бути корисним в аспекті швидкого та ефективного вирішення таких спорів без звернення до суду.

Ключові слова: авторське право, мережа інтернет, порівняльний аналіз, дотримання авторських прав.

Summary

Boiarchuk O. M. Compliance with copyright in the Internet: a comparative aspect of regulation in Ukraine and European countries. – Article.

The article provides a comparative analysis of legal provisions and mechanisms regulating copyright in the Internet between Ukraine and European countries. It identifies a diversity of approaches to protecting copyrights reflected in different regulatory principles and implementation methods in the digital sphere. It is established that European countries have a more developed and detailed legislative framework concerning copyright compared to Ukraine. Specifically, Germany and the Czech Republic possess more progressive mechanisms for protecting creators' rights and determining accountability for copyright infringements on the Internet, contributing to a more effective control over copyright compliance.

The legislation of Spain and Italy regarding mechanisms for protecting copyright in the Internet is analyzed. The distinctive feature of Spanish legislation is the introduction of a simplified administrative process for challenging and resolving disputes regarding online infringements instead of resorting to judicial enforcement. On the other hand, another effective mechanism in the context of protecting copyright in the Internet is the Italian AGCOM (Italian Communications Authority) procedure. This procedure ensures efficient counteraction against Internet and radio/television piracy in Italy. Its aim is to prevent the spread of digital works that violate authors' exclusive rights and protect all website operators as well as service providers.

It is determined that to enhance the mechanism for protecting copyrights in Ukraine, lessons from Spain and Italy can be considered. It is essential to explore the possibility of establishing administrative bodies akin to AGCOM, empowered to take swift measures to block content rights infringements on the Internet. Moreover, refining legislation and granting additional powers to institutions for more effective counteraction against copyright infringements in the Internet is crucial. Additionally, instituting a similar procedure in Ukraine might be advantageous in promptly and effectively resolving such disputes without resorting to the courts.

Key words: copyright, Internet, comparative analysis, copyright compliance.